

Թերթիս ծածկը՝ «Կոր Հրատարակութիւնը»)։ Հեղինակը Միականայց ծագման մասին յոյն աղբիւրներէ առնուած տեղեկութիւնները երեքի կը վերածէ, այսինքն 1. Ըստ ոմանց՝ ասոր սկիզբն եղաւ Կարին ուր Հերակղ կայսրը Պաւղոս Սեւերիոսեան աղանդաւորին հետ բանակեցեալ։ 2. Ըստ այլոց՝ սկիզբն եղաւ Ասորոց Հերապոլիս քաղաքը, Աթանաս յակոբիտ պատրիարքին ձեռքը։ Եւ 3. Երրորդ խումբ մը չի յիշեր ծագման տեղը, եւ սկիզբն ուրիշ անձանց կը վերագրէ։ Այս մասին ամենահին աղբիւրներէն է 626ին առ Սերգիոս պատրիարքն Կ. Պոլսոյ գրուած նամակ մը։ Հեղինակը քննելով Սեբեոսի, Թեոփանոսի, Մ. Կաղանկատուացւոյ եւն. աւանդածները՝ կը ճշդէ Հերակղի Կարին ժողովի գալու տարին 622, եւ Սերգիոս Պատրիարքին առ Գերոգ Պաւղիկեան գրած նամակը գնելով 616ին, կը հաստատուէ՝ որ այս տարին սկիզբ առած ըլլալու է Միականայց աղանդը։

2. Աղւռնից դոգմաւիճակը։ Յակոբ Մանազեան Հրատարակեց իւր փիլիսոփայական ուսումնալսութեան (doctoral) ճանքը, որ խօսեցաւ Եկեայի համալսարանը՝ Աղուանից պատմութեան մասին (տես «Կոր Հրատարակութիւնը»)։ Ճառախօսը կը քննէ Մ. Կաղանկատուացւոյ պատմութիւնը, կը ցուցնէ՝ որ Կաղանկատուացիին՝ Ուտեացի եկեղեցականներն է, իրեն արուած Աղուանից պատմութեան երեք գրքերը վրանաբան են, եւ անձամբ իրմէ գրուած 980—1000ին մէջ։ Այս գրութեան դէմ նոյն պատմութեան մէջ գտնուած հակառակ կէտերը կը մեկնէ անով՝ որ Կաղանկատուացիին իւր գործն այլեւայլ աղբիւրներէ կազմած է, որոնց հեղինակներէն ոմանք պատմութեան ակնաստեա են։ Ճառախօսը կը խօսի նաեւ Աղուանից եկեղեցւոյ պատմութեան վրայ, եւ ինչպէս Հայոց Նոյնպէս Աղուանից համար Թագեղի եւ ասոր աշակերտ Եղիշէի զոյցներուն պատմական արժէքը՝ զբոյժ հաւատար, կը գնէ։ Աղուանից դարձը գնելով Գ. դարուն սկիզբը, Կաղանկատուացւոյ վրայէն կը համառօտէ Աղուանից եկեղեցական պատմութիւնը։ Ի վերջոյ Կաղանկատուացւոյ պատմութեան Ա եւ Բ գրքերէն քանի մը Գլուխներու գերմ. Թարգմանութիւնը կը գնէ։

Հ. Գ. Գ.

ԱՅԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԷ ԾԱՆԿԵՓՈՒՆՁ

1. «Արարատ» ամսագիրը։ — 2. Լազարեան ծննդաւորնի պատմութիւնը։ — 3. Կիպրոսի որբանոցը։ — 4. Նոսիթատուութիւններ։ — 5. Վանայ արձանագրութիւններու լեզուն։ — 6. Ուսարտի տրուութեան Թեականը։ — 7. Մեր լեզուի հարստամարոնները։ — 8. Աշոտի միջնակ։ — 9. «Նոր-Փորձը» հրատարակուած։ — 10. Լազարեան ծննդաւորնի վերաստուելը։ — 11. Լեւոն Մսեղեանց-մագլատուոյ։

1. «Արարատ» ամսագիրը։ Եւթմածէն կը գրեն «Մշակին» (Թիւ 103)։ «Այս օրերս Կովկասեան կառավարչապետից աստղիկ է մի գրութիւն, որով Վեհափառ Կաթողիկոսին յայտնում է «Արարատ» ամսագրի մասին, թէ ներքին դործերի միջնակին ամենահպատակ զեկուցման հիման վրա (յ) Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է հրամայել՝ եւն. թարգման «Արարատ» ամսագրին ընդհանուր ցննչարկեան օրէնքի։ Առաջարկեց է Վեհափառին ներկայացնել ի հաստատութիւն մի պատմաբանախոս գրաքննիչ կրօնական բաժնի համար, իսկ ամբողջ թերթը միշտ ուղարկել Թիֆլիս ցննչարկին»։

2. Լաւրէոս Զմարտի գործաւթիւնը։ «Մշակին» (Թիւ 103) Մոսկուայէն կը գրեն։ «Բանաստեղծ Ս. Զահարիեան այս տարի բոլորովին թողնում է ուսուցչութեան պաշտօնը Լաւր. ճեմարանում։ Ի որով ցանկանում ենք, որ նոր յաջորդը նոյն անկեղծ սիրով ծառայէր Հայոց լեզուի ուսուցման դործին ճեմարանում, ինչպէս շատ տարիներ ծառայում էր նա։ Լուսմէ հեռ, որ պ. Զահարիեան դիտաւորութիւն ունի գրելու Լաւրեանի ճեմարանի պատմութիւնը։ Այդ գործում նա միտնում էր ձեռնարկէ։ Զարնի որ մանուկ հասակից իւր ամբողջ կեանքն անց է կացրել ճեմարանում եւ ճեմարանին ծառայելով»։

3. Կիւրոսի դրանոցը։ «Ինքիւրը անականէն գործնականի անցաւ» ըսած էինք, որ երբեք համար, եւ յանկարծ կարծես բոլորովին մարեցաւ, իբրեւ թէ Հրատարակուած 50—60.000 օրերէ մէկ մեկ հոյր կամ մայր դատած ըլլային։ Իտալիա, Կ. Պոլսոյ եւ Գերմանիա քանի մը օրը փոխադրուեցան, դատաւորին տանց մէջ բանցարձ քանի մը տառածանկան օրբանոցներու մէջ (որոնց անմահ առումն միշտ ալ չորհուրեցաւ)։ — Դանկոնց պատասխանեալ անպատեհութիւն օրեր յանձնուեցան եւ աղբը դո՛հ հեղաւ։ Ի՞նչ գիւրին է եղբ հաղարատներու վիճակը յանկարծ փոխելու։ Բայց խառնի թէ ոչ, ինչպէս յաւն կենդանի է եւ իւր լուծման կը սպասէ, վրան զի ապագայ սերնդեան եւ ամբողջ ազգի մը խնդիրն է, հարկ է նոր եւանդեանք գործ մը տալ եւ չհամարձակ մինչեւ որ գահադաշին լուծուած մը արուի։ Կիպրոսի նորահաստա որբանոցն՝ այս օրերս Հրատարակեց (Ի վիճակն) իւր «Յայտարարութիւնն եւ Կանոնադրը», որով յայտնի ապացոյց տալ ուզեց թէ հաստատուած հիման մը վրայ յառաջ ամսին կ'ուզէ իւր սկսած գործը։

Մեր բարեկամը՝ Վահան էֆ. Գիւրեճեան շնորհակալութեան արժանի է իւր փոյթեանդն գործունէութեան համար իբր Տեսալ՝ ազգային